

עבודה עם מתווי-שיחה

דנה ודר-וייס

המעבדה לחקר הפדגוגיה

המחלקה לחינוך

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

מטרת התכנית

לקדם למידה מקצועית לא פורמאלית של מורות

בצוותים שלהן בתוך ביה"ס, באמצעות שיח

על למידה והוראה (שיח פדגוגי) בהובלת

רכזות הצוותים

שיח פדגוגי מיטבי

- ממוקד בליבת מעשה ההוראה, כלומר בהוראה ובלמידה בכיתה
- מעוגן בייצוגים עשירים של הוראה ולמידה בכיתה ומשתמש
בעדויות מתוכם לביסוס הדיון
- מאמץ עמדה חקרנית, שואף לתאר ולהבין טרם שיפוט והצגת
פתרונות
- כן ומאזן בין ביקורת לתמיכה
- מתמקד בסוגיות ודילמות ונע בין מקרים ייחודיים לעקרונות כלליים

למה דווקא שיח פדגוגי?

"הוראה היא עבודה קשה נורא שנראית קלה"

"Teaching is an enormously difficult job that looks easy"

David Labaree, 2000.

הוראה טובה דורשת

- **רגישות** - שמאפשרת לזהות ולהכיר בבעיה או בהזדמנות שנקרתה ודורשת תשומת לב.
- **פרשנות** - שמאפשרת לנתח את המצב, את הגורמים לבעיה/להזדמנות, את ההשלכות שלה וכו.
- **רפרטואר של טכניקות ואסטרטגיות הוראה** - שמאפשר גמישות של בחירה מתוך מגוון רחב של אפשרויות פעולה המוכרות למורה.
- **שיקול דעת** - שמאפשר להעריך את היתרונות והחסרונות של כל אפשרות פעולה ובהתאם לכך לבחור את החלופה המתאימה ביותר בכל מצב.

האתגר	דרכי ההתמודדות	
יצירת מרחב לשיח ולמידה הדדית	שריון שעתיים שבועיות לישיבת צוות בתוך בתיה"ס	ארגוני
טיפול נורמות של שיח פדגוגי איכותי	שימוש במתווים לשיחה	תרבותי
הנכחת המתרחש בכיתות	ניתוח צילומי שעורים, עבודות תלמידים	ייצוג
טיפול מנהיגות שמובילה את השיח	קבוצות למידה של רכזות ומנהלות	מנהיגות
תמיכה בקנה מידה גדול	הישענות על משאבים מחוזיים (ותמיכה בהם); פיתוח כלים וחומרים	מערכתי

תרבות צוותית

- נטייה לפרטיות ועצמאות;
- הרתעות מחשיפת קשיים וכישלונות;
- קושי לקבל נקודות מבט שונות
- ועוד.

מה קורה כשמורה משתפת בבעיה?

- **נירמול:** "גם לי יש אותה בעיה בפרטני שלי.. אין מה לעשות."
- **קיטורים:** "הילדים של היום – ילדי המסך – לא קולטים כלום..."
- **עצות:** "כדאי לך לתת להם סרגל אסטרטגיות – זה תמיד עובד..."
- **סיפורי גבורה:** "פעם הייתה לי קבוצה כזאת ותשמעי מה עשיתי.
הוספתי שעה לכל ילד..."
- **חקר משותף** של הבעיה על מורכבותה, ושקילת מגוון של חלופות,
על יתרונותיהם וחסרונותיהם?

מתווי שיחה

"מתווי שיחה מרסנים/מאלצים את ההתנהגות על מנת לקדם את

ההתנסות"

(McDonald, p. 8) *Protocols constrain behavior in order to enhance experience*"

- כלי לתכנון וניהול השיח הפדגוגי
- מערך פעילות ודיון שלדי, הכולל רצף פעילויות ושאלות מנחות, דגשים, חלוקת תורות דיבור וחלוקת זמנים.
- מכוון לטיפול הרגישות, הפרשנות, הרפרטואר ושיקול הדעת של המורה.

מתווה שיחה יכול לסייע

- לשמור על נורמות של כבוד ורגישות
- למקד את הדיון ולצמצם "סטיות".
- להקדים תאור וניתוח לשיפוט והצעת פתרונות
- לתכנן את חלוקת הזמנים
- לבצע את התכנון ולהשלים את המהלך המתוכנן
- לשמור על מבנה השתתפות מאוזן

מתווה שיחה מאפשר גם:

- שקיפות בהנחיה, הנחייה בקו, ביזור האחריות
- מקור סמכות "הכלים שרכשתי פה והסוגיות אליהן נחשפתי היוו מקור סמכות עבורי כרכז"
- הקלה בקבלת החלטות
- עזרה בעיצוב השיח – לא הכתבה של השיח

שימוש איכותי במתווה דורש ידע,
מיומנות ושיקול דעת.

שימוש מוטעה במתווה יכול להזיק
יותר מלהועיל.

קשיים ואתגרים

- מפגש עם תרבות קיימת
- נוקשות
- תחושה של "סתימת פיית"
- טקסיות

המתווה הוא אמצעי. לא מטרה!

תהליך הניכוס

לאו דוקא בסדר
הכרונולוגי הזה

- שימוש מאולץ
- שימוש מותאם
- שימוש ספונטני
- פיתוח בעלות
- דהייה של המתווה
- ניהול שיח על פי העקרונות

שימוש בכלים - ניכוס

"כשאנחנו משתמשים בכלים בחיי היומיום אנחנו לא מודעים לכלים באופן מפורש. לפטיש יש מסה, צבע, צורה, צפיפות ואפשר לבודד, להתבונן ולכמת את כל המרכיבים האלה... אבל מאפיין חשוב של שימוש מוצלח בכלים הוא שאנחנו לא מודעים להם בצורה כזאת. למעשה התייחסות כזאת עשויה לפגוע בשימוש שלנו בכלי על ידי כך שהיא מגבילה את היכולת שלנו להתרכז במשימה שלפנינו. נראה שבעת שימוש מעשי מוצלח, הכלי דוהה אל תוך הרקע במובן מסוים, בדיוק כמו כשאנו נכנסים לחדר - אנחנו לא מודעים במובחן לדלת שבידית שלה אנו אוחזים, אלא פשוט משתמשים בדלת ללא מודעות מפורשת שאנו עושים זאת... **השקיפות של כלי שהשימוש בו חלק ובלתי מופרע.**"

Sembera, *Rephrasing Heidegger*, pp. 69-70

המתווים בתכנית

- חקר מקרה מצולם
- היוועצות
- ניתוח עבודות תלמידים
- חקר עקרונות הוראה

הרציונאל של המתווים

- מיקוד בבעיה או שאלה "אמיתית"

- עבודה עם ייצוגים (סרט, סיפור, עבודות תלמידים)

- הבנת המתרחש (תאור) קודמת להבנת הבעיה (ניתוח)

- הבנת הבעיה (ניתוח) קודמת להצעת דרכי התמודדות

- אין דרך התמודדות אחת נכונה יותר מהאחרת – לכל

חלופה יש יתרונות וחסרונות, במצבים שונים.

- רפלקציה (ביקורתית) היא חלק מרכזי בתהליך הלמידה

מומחיות בהוראה ← שיח פדגוגי מקצועי

- רגישות ופרשנות ←
- תיאור וניתוח המורכבות של העשייה החינוכית
- רפרטואר של אסטרטגיות ←
- העלאת חלופות מגוונות ומרובות
- שיקול דעת ←
- בחינת היתרונות והחסרונות של החלופות (והתנאים בהם כדאי לנצל אותם)

פירוט	אבני הבניין
<p>פתיחה המסמנת את המעבר מפעילות קודמת לשיבת הצוות ומרכזת את הקבוצה לקראת הדיון. יכולה לכלול: שבירת קרח, עיבוד חוויות קודמות, חיבור לפעילות קודמת, בירור מי הגיע ועוד.</p>	<p>צ'ק אין – כניסה</p>
<p>הצגת מוקד הדיון באופן שמכנס את המשתתפים סביב סוגיה מסוימת, והארתה כבעיה, שאלה או דילמה עבור המשתתפות.</p>	<p>מיקוד בסוגיה או בבעיה</p>
<p>הצגת המקרה או הנתונים אודותם יתקיים הדיון, לצורך הנכחת המתרחש בכיתה בדיון בין המשתתפות. ככל שהתיאור מבוסס במידה רבה יותר על ייצוגים עשירים, כגון תוצרי תלמידים או צילום של שיעור, כך הוא עשוי להיות מעמיק יותר.</p>	<p>ייצוג + תיאור</p>
<p>התייחסות לגורמים ולהשלכות של התופעה הנידונה, על מנת לבחון פרשנויות והיבטים שונים ולהבין לעומק את הנושא.</p>	<p>ניתוח</p>
<p>דיון בדרכים שונות להתמודדות עם הסוגיה, כולל התייחסות ליתרונות וחסרונות של חלופות נבחרות.</p>	<p>חלופות</p>
<p>התבוננות במהלך שנעשה בעת הדיון: מה היה מוצלח ומה לא? מה נרצה לעשות בפעם הבאה? התבוננות במעשה ההוראה של המשתתפות: מה אני לוקחת להוראה שלי?</p>	<p>רפלקציה</p>
<p>התרחבות מתוך הדיון המיידית להתבוננות בסוגיה עקרונית או רחבה יותר ('זום אאוט').</p>	<p>הכללה-</p>

אבני בניין

- [אבני בניין תבניות שיחה.pptx](#)

שאלות?